

Sanja Vidović¹

IZLOŽBA OSJEČANIN MIJO KIŠPATIĆ – PRVI HRVATSKI DOKTOR PRIRODNIH ZNANOSTI U MUZEJU SLAVONIJE OSIJEK

U povodu obilježavanja 150 godina utemeljenja Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti na dan rođenja prvog doktora s područja prirodnih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 22. rujna, u Muzeju Slavonije Osijek otvorena je izložba *Osječanin Mijo Kišpatić – prvi hrvatski doktor prirodnih znanosti*. Tom izložbom obilježena je 160. godišnjica rođenja i 85. godišnjica smrti akademika koji je ostavio neizbrisiv trag u kulturi i znanosti hrvatskog naroda, zauzevši istaknuto mjesto u povijesti mineraloško-petrografskih znanosti Hrvatske i nekadašnje Austro-Ugarske Monarhije. U prilog tome govore rezultati brojnih znanstvenih istraživanja, dugogodišnja i uspješna obrazovna djelatnost u gimnazijama i na fakultetu te kontinuirana popularizacija znanosti. Mijo Kišpatić prvi je hrvatski petrolog i mineralog obrazovan i djelatnik u tim specijalnostima, prvi je kao takav djelovao kao profesor na Sveučilištu u Zagrebu i bio izabran za člana tadašnje Jugoslavenske (danas Hrvatske) akademije znanosti i umjetnosti te prvi ravnatelj Mineraloško-petrografskog muzeja i Sveučilišnog zavoda. U postavu izložbe prezentiran je izbor iz fundusa knjižne građe Muzeja Slavonije kojim je predstavljen Kišpatićev znanstveni, stručni i popularizatorski rad te izbor iz fundusa Zbirke Kišpatić i Zbirke vezuvskih lava Mineraloško-petrografskog odjela Hrvatskog prirodoslovnog muzeja. Zbirku Kišpatić Mineraloško-petrografskog odjela Hrvatskog prirodoslovnog muzeja čini 440 uzoraka minerala iz poznatijih svjetskih nalazišta koje je Mijo Kišpatić pribavio otkupom u vrlo kratkom razdoblju, od 1901. do 1911. godine, i 60 znanstveno obrađenih mineraloških i petrografskih uzoraka vezanih uz Kišpatićeva znanstvena djela. Ondašnji ravnatelj Mineraloško-petrografskog odjela Narodnog muzeja Mijo Kišpatić isključivo je otkupom od najpoznatijih svjetskih dobavljača oblikovao zbirku mineraloških

1 Sanja Vidović, muzejska savjetnica u Muzeju Slavonije Osijek

Autorica izložbe Sanja Vidović, muzejska savjetnica i voditeljica Prirodoslovnog odjela Muzeja Slavonije, Osijek i mr. sc. Vladimir Zebec, muzejski savjetnik Hrvatskog prirodoslovnog muzeja od nedavno umirovljen

uzoraka koji potječu iz istih lokaliteta iz kojih su obrađeni uzorci na kojima je prvi put opisana pojedina mineralna vrsta ili upotpunjeni znanstveni podaci za već poznatu mineralnu vrstu. Prema preporuci Međunarodne mineraloške asocijacije, takvi uzorci nazivaju se uzorci tipičnih lokaliteta. Izuzetno su vrijedni uzorci i oni koji su vezani uz Kišpatićeva znanstvena djela, koji predstavljaju materijalne dokaze Kišpatićevih znanstvenih spoznaja. Zbirku vezuvskih lava Mineraloško-petrografskog odjela Hrvatskog prirodoslovnog muzeja čine 273

uzorka lave, tufova i vulkanskih bombi koje je prikupio Mijo Kišpatić. Lave su prikupljene prema godištima erupcija od prve zabilježene erupcije 24. kolovoza 79. godine, tijekom koje su uništeni Pompeji, sve do 1895. godine. Ova zbirka ima povijesno značenje jer je u Kišpatićevo vrijeme to bila prva takva zbirka u Europi. U postavu izložbe prezentiran je i izbor iz fundusa Mineraloško-petrografske zbirke Prirodoslovnog odjela Muzeja Slavonije Osijek koju do danas čine 292 uzorka minerala i stijena prikupljenih terenskim istraživanjima i otkupima, a manjim dijelom darovima građana. U postavu izložbe prezentirani su primjerci

Detalj s izložbe Osječanin Mijo Kišpatić - prvi hrvatski doktor prirodnih znanosti, Muzej Slavonije, Osijek, 2011. godine

minerala otkupljeni iz poznatih svjetskih nalazišta te uzorci stijena prikupljeni na području slavonskog gorja na kojemu je istraživao Mijo Kišpatić. Uzorci stijena prikupljeni su tijekom višegodišnjih istraživanja u okviru projekta Geološke i paleontološke osobitosti područja Slavonije koje podržava Ministarstvo kulture Republike Hrvatske u sklopu pripremnih radova za muzejski stalni postav. U Slavoniji je Kišpatić istražio tercijarne efuzivne stijene, bazalt kod Lončarskog Visa na Krndiji i augitske andezite kod Voćina na Papuku. Istražio je i metamorfne stijene u zoni prijelaza Krndije u Papuk kod Kutjeva, amfibolite, gnajseve, različite tinjčeve škriljce s distenom, staurolitom i granatom. Navedene stijene sadržavaju

reprezentativne indeks-minerale za precizno određivanje uvjeta metamorfizma, temperature i tlaka. Sve bitne indeks-minerale odredio je i opisao Mijo Kišpatić, a novi ni do danas nisu pronađeni. U Psunju je istražio granite, amfibolite, gnajse, tinjčeve škriljce, kloritne škriljce, filite te pronašao i istražio rijetke metamorfne stijene kloritoidne škriljce, s dva varijeteta, tamni s grafitoidnom tvari, i svijetli. Izložba i katalog ostvareni su uz potporu Ministarstva kulture Republike Hrvatske i Grada Osijeka. Katalog izložbe u pdf-formatu nalazi se na web stranici Muzeja Slavonije i u sklopu postava izložbe u okviru kojeg se može pregledati i dio digitalizirane knjižne građe Mije Kišpatića. Tijekom trajanja izložbe organizirana su stručna vodstva i muzejske georadionice Upoznajmo minerale i stijene. Osječani su u Muzeju Slavonije Osijek imali priliku poslušati predavanje *Mijo Kišpatić – znanstvenik i čovjek*, koje su održali prof. dr. sc. Vladimir Bermanec s Geološkog odsjeka Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i mr. sc. Vladimir Zebec, muzejski savjetnik Hrvatskog prirodoslovnog muzeja, od nedavno umirovljen.

Mijo Kišpatić rođen je 22. rujna 1851. godine u Osijeku. Osnovnu školu i veći dio gimnazije polazio je u Osijeku, gdje je i maturirao. Sedmi i dio osmog razreda polazio je u biskupskoj gimnaziji u Đakovu. Na Filozofskom fakultetu u Beču studirao je od 1869. do 1873. godine studij prirodnih znanosti, matematike i fizike pod vodstvom poznatog austrijskog profesora Gustava Tschermaka. Godine 1873. postaje suplent u osječkoj Realnoj gimnaziji, a 1874. godine i pravi učitelj. Iste godine premješten je u Križevce na Gospodarsko-šumarsko učilište, a 1875. godine u zagrebačku Realnu gimnaziju. Godine 1881. izradio je svoju disertaciju o genezi poluopala u izmijenjenom andezitu iz Gleichenberga na Sveučilištu u Beču, a doktorat prirodnih znanosti stekao na Sveučilištu u Zagrebu 1881. godine. Godine 1882. habilitira na Mudroslovnom fakultetu za docenta za znanstvenu petrografiju i postaje privatni docent za znanstvenu petrografiju i obćenitu petrografiju na Odjelu matematičko-prirodoslovnom Mudroslovnog fakulteta. Za dopisnog člana ondašnje Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti izabran je 1883., a 1887. postaje njezin redoviti član. Godine 1893. imenovan je honorarnim pristavom Mineralogičko-petrografičkog odjela Narodnog muzeja i suplentom za mineralogiju. Godine 1894. imenovan je ravnateljem Mineralogičko-petrografičkog odjela Narodnog muzeja i postaje javni izvanredni profesor mineralogije, a 1896. javni redoviti profesor mineralogije. Godine 1910. imenovan je predstojnikom novoosnovanog znanstvenog Mineralogičko-petrografičkog zavoda Mudroslovnog fakulteta. Umirovljen je 1918., a umro u Zagrebu 17. svibnja 1926.